

Årgång 26 | Nr 1 | 2013

PARNASSIA

Föreningen Smålands Flora

Föreningen Smålands Flora

Föreningen startade år 1982. Den har för närvarande 275 medlemmar.

Medlemsavgiften för 2013 är 100 kr och för familjemedlemsskap är avgiften 25 kr. För detta får du möjlighet att delta i föreningens aktiviteter! Fullbetalande får dessutom *Parnassia* (2 häften om året, tillsammans minst 32 sidor).

Föreningens plusgiro: 66 29 27 -3

Styrelse 2012-2013

Ordförande: Margareta Edqvist, Syrengatan 19, 571 39 Nässjö
Tel 0380 - 106 29. E-post margareta.edqvist@telia.com

Vice ordförande: Tomas Burén, Adelgatan 11A, 393 50 Kalmar
Tel 0480 - 251 89. E-post tomas.buren@netatonce.net

Sekreterare: Åke Widgren, Ronnebygatan 10, 371 32 Karlskrona
Tel 0455 - 31 17 41. E-post cotula@gmail.com

Kassör: Johan Blomby, Värendsgatan 5B, 342 30 Alvesta
Tel 070-327 39 61. E-post jblomby@gmail.com

Per Darell, Rökesvens väg 14, 342 34 Alvesta
E-post per.darell@netatonce.net

Måns Faxén, Skidsvängen 6B, 352 49 Växjö
Tel 0470 - 645 25 35. E-post manswinnem@yahoo.se

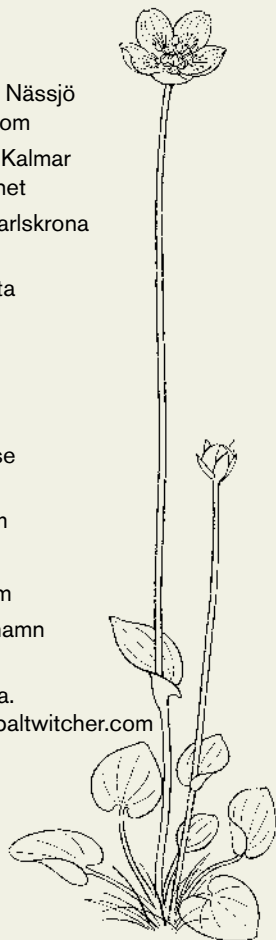
Marion Jannes, Dackevägen 25A, 352 46 Växjö
Tel 076-800 61 75. E-post marion.jannes@gmail.com

Henrik Kullberg, Mellängsgatan 2, 567 33 Vaggeryd
Tel 0393-101 83. E-post henrik.kullberg@hotmail.com

Åke Rühling, Humlekärrshultsvägen 10, 572 41 Oskarshamn
Tel 0491 - 771 61. E-post ake.ruhling@telia.com

Nicklas Strömberg, Sågverksvägen 10, 570 84 Mörlunda.
Tel 070 - 205 49 78. E-post: nicklas.stromberg@globaltwitcher.com

Jonas Wäglind, Tegnérsgatan 4B, 392 34 Kalmar
Tel 0480 - 212 59. E-post info@ekologa.se

Slätterblomma
Parnassia palustris

Kärret i Möcklahult

▪ Henrik Kullberg

Platsen Möcklahult är inte så stor, blott bara ett enda hus, inte långt ifrån Brat-teborg, Byarums socken. Marken kring Möcklahult är delvis granskog (f.d. betesmark) och delvis mark som fortfarande betas. I kanten av detta ligger en våtzon, ett fattigkärr som delvis är grundvattengynnat men även får visst tillflöde från en brant sluttning ner mot det ca 2000 m² stora kärret.

I mitten finns en liten björkdunge där man vissa år kan se slätterblomma *Parnassia palustris* och bitterpilört *Persicaria hydropiper* för att nämna några arter. Korna brukar beta även i det blötaste partiet av kärret, men inte så hårt. Det är tack vare korna som den lilla rödlistade granspiran *Pedicularis sylvatica* i ganska riklig mängd fortfarande väljer sin boplatz här. Den delar plats med en riklig mängd Jungfru Marie nycklar *Dactylorhiza maculata* ssp *maculata*.

Granspirans lite större släkting kärrspira *Pedicularis palustris* visar sig även den i riklig mängd men på en betydligt blötare plats – den står gärna i vatten. Även sumpmåra *Galium uliginosum*, sjöfräken *Equisetum fluviatile* och dyveronika *Veronica scutellata* med sina mycket små blommor finns att beskåda. Det roligaste med hela området är att det finns så många arter på liten yta

Svart trolldruva. Foto Henrik Kullberg

och med så skiftande vegetation. Bara ett par meter ifrån kärrspirans vattensjuka underlag har en liten kulle bildats och där trivs kattfot *Antennaria dioica*. Bakom detta breder en gräsäng ut sig. Grönvit nattviol *Platanthera chlorantha*, slättergubbe *Arnica montana* och ormröt *Bistorta vivipara* är några av arterna som trivs där. Ängen gränsar mot en f.d. betesmark, numera granskog där svart trolldruva *Actaea spicata* trivs. Vi får hoppas att djurhållningen hålls många år till i detta område, annars finns risk att många arter får ge vika. Förresten, fattigkärr låter lite fattigt när det innehåller så mycket växter.

Henrik Kullberg, Mellängsgatan 2, 567 33
Vaggeryd. E-post: henrik_kullberg@hotmail.com

Till minne av John Christoffersson

John Christoffersson har avlidit i en ålder av 83 år. John föddes i Södra Ljunga socken i västra Småland 1930. Intresset för botanik, som han delade med sin äldre bror Ingvar, väcktes tidigt. John beskrev själv i *Parnassia* 2010:1 hur hans mor Judith intresserade sina söner för ämnet. När de gick tillsammans längs åkerkanterna visade hon hur vackra ogräsen var, och förklarade skillnaderna mellan olika sorters gräs. Johns stora litteraturintresse kom också från modern.

John var tillsammans med sin bror Ingvar initiativtagare till det stora landskapsfloraprojekt som startade 1978 och som resulterade i bokverket *Smålands Flora* 2007, i vilket han också var en av författarna. Han var även Föreningen Smålands Floras förste sekreterare, en post som han upprätthöll under många år. John var en kunnig och generös botanist som gärna delade med sig av sina kunskaper. Han var en eldsjäl som särskilt brann för floravård och naturvård, och var en mycket uppskattad exkursionsledare i Långemåla i östra Småland, där han under många år bodde och arbetade som lärare. Vid sidan av Smålands Floraprojektet var John också engagerad i den lokala Naturskyddsföreningen och Hembygds-

föreningen.

John var en flitig skribent. Förutom delar av boken *Smålands Flora* skrev och sammanställde han flera av de bestämningsnycklar som föreningen gav ut i sin meddelandeserie 1980 – 1987, och han skrev även ett stort antal artiklar i föreningens tidskrift *Parnassia*. Det sista bidraget var den ovan nämnda uppsatsen om hans botaniskt intresserade mor Judith Christoffersson.

Allan Karlsson & Åke Widgren

John i gröngräset. Foto Margareta Edqvist

Två språkligt intressanta växtnamn hos Linné

▪ Börje Svensson

Linné har i sin första upplaga av *Flora Suecica* (1745) namnet träjon från Småland. Detta har sedan blivit det nutida vedertagna namnet för hela landet för ormbunken *Dryopteris filix-mas*. Min uppfattning är att träjon bildats av träiga "on". Detta -on finns i många bär- och fruktnamn till exempel lingon, mjölon och päron för att nämna några. Ordet "on" lär gå tillbaka på en indoeuropeisk rot, esen, med betydelsen skörd. Vårt ord aft-on kan alltså tolkas som efter skörden (arbetet). På småländska försvinner "g:et" i träiga och blir träiaon som vid snabbt uttal blivit träjon. Jordstammen hos träjon liknar delvis en bananklase och den känns verkligen träig. Enskilda "bananer" är cirka 3-4 cm långa.

Det andra växtnamnet är olgonträd för olvon *Viburnum opulus* också från första upplagan av *Flora Suecica*. I norsk dialekt finns olga med betydelsen känna äckel/illamående. Smålands flora anger namnet eljon från södra Småland och i norskan finns ett elgja med betydelsen vilja kråkas. Inger Ingmarson skriver i sin bok "Kan man äta sånt" om olvon: Bären har en äcklig smak.

Jordstammar av träjon. Foto Tomas Burén

Litteratur:

- Edqvist, M. & Karlsson, T. 2007. Smålands flora. SBF-förlaget, Uppsala.
- Ingmarson, I. 1987. Kan man äta sånt. Rabén & Sjögren.
- Linné, C. von 1745. *Flora suecica*. Lars Salvius, Stockholm.
- Pokorny, J. 1989. *Indogermanisches Etymologisches Wörterbuch*. A. Francke AG Verlag, Bern.

Börje Svensson, Unaman, Kronoberg, 352
63 Växjö.

Lysmossa vid Humleberg, Annerstad. Foto Per Darell

Drakguldsmossa - ut och leta!

Lysmossa *Schistostega pennata* – årets mossa 2013

▪ Per Darell

Det händer att man någon gång sett det glimra till under rotvältor och i jordkällare, utan att reflektera så mycket över det. Det som glimrar till är troligen lysmossans protonema, d v s fögrodd som består av linsformade celler. Ljuset bryts mot kloroplasterna i cellerna och ger då ett gröngulaktigt sken som med lite fantasi blir till guld som glittrar - drakguld.

I den jordkällare jag och Roland Bengtsson besökte glimrade det knappt

alls men vi hittade de små matta och tunna skotten hos lysmossan som är lätta att förbise. Bladen är ordnade i två rader, saknar nerv, är platta och bräkenlika. De är dessutom vattenavvisande.

Lysmossan är samkönad och sporkapslar är relativt vanliga. Jag hittade några kapslar vid vårt besök i jordkällaren den 28 april i år. Skaftet är ca 1 cm långt, alltså ungefär lika långt som själva skottet.

Sporerna är klubbiga och fastnar lätt

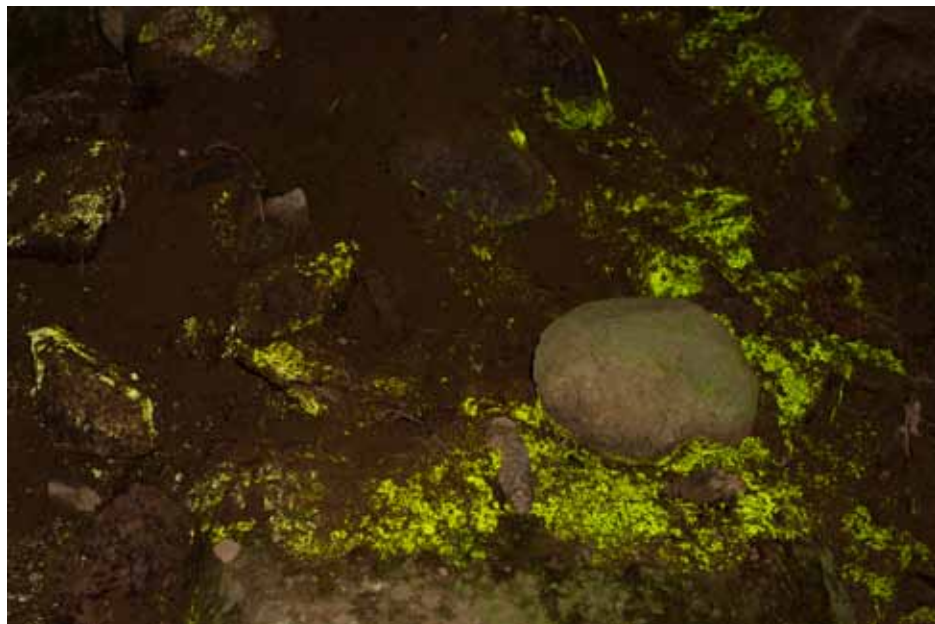
på smådjur som sedan sprider mossan. Komossa *Splachnum ampullaceum*, som bl a finns i Kronobergs län, är en annan mossa som djur hjälper till med att sprida. Komossa tillhör gruppen parasollmossor, vars namn är efter kapslarnas speciella utformning.

Lysmossan växer på naken jord och sand, vid rotvältor, jordkällare, under stenblock, i bergskrevor, på älvstränder och i bäckskog med lågor. Den växer i fuktig (men ej våt) och skuggig miljö.

Svenska Botaniska Föreningen har utsett lysmossa till årets mossa 2013. Arten är ofta förbisedd vilket framgår av följande noteringar på Artportalen:

Kronoberg 18 st (varav 5 i jordkällare och 4 under rotvälta), Jönköping 0, Kalmar 0 och Blekinge 2. Totalt är det drygt hundra rapporter från norr till söder, med tyngdpunkt i Götaland. Så ut och leta bland rotvältor och i jordkällare! Rapportera på Artportalen eller skicka uppgifter till mig (adress se nedan).

Per Darell, Rökesvens väg 14, 342 34 Alvesta. E-post: per.darell@netatonce.net

Lysande lysmossa. Foto Per Darell

Naturvårdsgallring - exempel från Kalmar

▪ Tomas Burén

Skötsel av natur specifikt för att gynna biologisk mångfald är en relativt ny företeelse. Äldre tiders markanvändning har ofta skapat miljöer med stora naturvärden, men syftet har alltid varit att producera något som människan behöver, exempelvis foder till djur eller ved. Bland trädmiljöerna är parker, jaktmarker och liknande runt större gods delvis ett undantag, eftersom man där bevarade natur av estetiska skäl eller för nöjes skull. Det var dock fortfarande människans behov som stod i centrum. När vi nu försöker sköta naturområden för att bevara och utveckla biologisk mångfald finns det tre huvudsakliga strategier. Den första innebär att bevara opåverkad natur som får utvecklas fritt genom naturliga processer. I viss mån kan man kanske räkna in skötsel som ska ersätta naturliga processer, exempelvis kontrollerad naturvårdsbränning hit. Den andra strategin innebär att man fortsätter använda marken på det sätt som den använts under lång tid, till exempel genom att fortsätta med bete eller slåtter på marker där det inte längre är nödvändigt för att producera det foder som våra husdjur kräver. Samtidigt bevarar man då även kulturhistoriska värden. Den tredje strategin innebär helt

nya sätt att bruka eller vårda marken. Hit kan vi räkna både nyskapande av naturtyper och strukturer, till exempel anläggande av våtmarker och uppsättning av fågelholkar, men också diverse sätt att bevara naturvärden från tidigare markanvändning med nya metoder. Det exempel vi nu ska titta lite närmare på brukar kallas naturvårdsgallring eller naturvårdshuggning.

Med naturvårdsgallring avses avverkning som främst syftar till att bevara eller höja naturvärdena i ett område, i stället för att maximera virkesproduktionen. Metoden är framför allt aktuell i lövskogar som uppkommit på tidigare betes- eller slåttermark och som har eller kan få stora naturvärden knutna till gamla träd, särskilt ekar *Quercus* spp. De riktigt gamla ekar som idag hyser ett stort antal arter av bland annat lavar, svampar och insekter har oftast vuxit upp i ett relativt öppet landskap och har därför kunnat utveckla stora kronor ("sparbanksekar"). Konkurens från uppväxande träd medför att grenar efterhand dör och att hela trädet kan dö i förtid. Många av de lavar som växer på gammelekar försvinner när stammen hamnar i djup skugga. Även många insekter föredrar solbelysta och

Stensö före och efter gallring. Foto Tomas Burén

därmed varma träd. Om förutsättningar för att återuppta den traditionella hävden saknas, beroende på att betesdjur saknas eller att igenväxningen gått så långt att det krävs alltför stora restaureringsåtgärder, återstår bara alternativet att fortlöpande avverka de träd som konkurrerar med gammelekarna eller med de yngre träd som har förutsättningar att bli kommande generationer av gammelekar. Att med röjning och gallring behålla ett landskap med helt fristående träd blir dock mycket arbetskrävande, då de ljusa förhållandena gynnar uppväxande sly. Kan man i stället behålla ett nästan slutet krontak kan man minska slyuppslaget, men ändå ge ökad plats åt de enskilda träden, så att de blir mer långlivade och kan behålla eller utveckla stora kronor. I ljusare partier kan också förnyringen av ek gynnas. Inom det så kallade ekprojektet vid Göteborgs universitet pågår omfattande forskning om naturvårdsgallringens effekter. En sammanfattning av resultaten hittills och en omfattande diskussion om olika sätt att hantera skogar med höga naturvärden finns i ett supplement till Svensk Botanisk Tidskrift (Götmark 2010).

Exemplet Stensö

I Kalmars södra utkant ligger halvön Stensö. Hela halvön har använts som betesmark, men har under lång tid varit ohävdad, med undantag för en fårhage som började restaureras på 1980-talet och som senare har gallrats i flera omgångar. Stensö är ett av Kalmars mest frekventerade rekreationsområden, med motionsspår, badplatser och en campingplats. Större delen av halvön, förutom campingplatsen, kommer att avsättas som kommunalt naturreservat. Längst i norr finns ett antal riktigt gamla ekar, varav flera är skyddade som naturminnen. En inventering, utförd av Tommy Knutsson 2011, har visat att många av dessa gammelekar hyser rödlistade lavar och svampar. Grå skärelav *Schimatomma decolorans* och hjämbrosklav *Ramalina baltica* finns på ganska många träd, medan skuggorang-elav *Caloplaca lucifuga*, blyertsav *Buellia violaceofusca*, oxtungsvamp *Fistulina hepatica* och kortskaftad parasitpik *Sphinctrina turbinata* är mer fåtaliga. En inventering av vedlevande skalbaggar med fönster- och fallfällor som Håkan Lundkvist och Olof Persson genomförde 2011 på uppdrag av Kalmar kom-

Stensö före och efter gallring. Foto *Tomas Burén*

mun visade att det även förekommer några rödlistade skalbaggar i området. Längre söderut finns medelålders ekskogar, samt ung ekskog som vuxit upp i skydd av enbuskar *Juniperus communis* på tidigare öppen mark. De äldsta träden börjar närma sig den ålder då de utvecklar de strukturer som de ovan nämnda arterna kräver. En del ytor med tallskog, enbuskmarker, öppna torrängar och havsstrandängar finns också.

Skötseln av Stensös ekskogar hade diskuterats inom kommunen en längre tid. I de medelålders skogarna fanns spridda äldre, vidkroniga träd som hotades av ökande konkurrens av yngre träd. Den unga ekskogen hade vuxit sig så pass hög och tät att enbuskarna under i stor utsträckning skuggats ihjäl. Resultatet var en närmast ogenomtränglig snårskog, full av döda enbuskar. Åtgärder var nödvändiga för att behålla både natur- och rekreationsvärdena. Ytterligare restaurering av betesmark bedömdes inte vara aktuellt, eftersom igenväxningen gått för långt och hävdgynnad flora saknades i skogen. Att lämna skogen för fri utveckling bedömdes också olämpligt, eftersom tät, på sikt självgallrande, skog skulle uppfattas negativt ur rekreationssynpunkt, samtidigt som de äldre, vidkroniga ekarna skulle missgynnas. Beslut togs därför om att genomföra en naturvårdsinriktad gallring. I den medelålders skogen var syftet att ge ökat utrymme för vidkroniga ekar av olika åldrar. I den unga och relativt

likåldriga ekskogen skulle huvuddelen av de döda enbuskarna tas bort och de unga ekarna skulle gallras, så att det på sikt kan bildas en grovstammig ekskog med vidkroniga träd. Kontakt togs med Skogsstyrelsen hösten 2011 för att undersöka möjligheterna att få bidrag för åtgärderna. Stödet "Bevara och utveckla skogens mångfald" inom landsbygdsprogrammet passade och Skogsstyrelsen skrev, i samråd med kommunen, ett rådgivningskvitto som beskrev vad som skulle göras. Södra, som anlitas för större skogsbruksåtgärder på kommunens mark, utförde arbetena genom några olika underentreprenörer under vårvintern 2012. Den största delen kunde gallras med skördare, men vissa områden höggs manuellt och ett mindre klippaggregat användes för att röja områden med mycket enbuskar. Virket kördes ut med skotare. Totalt gallrades ungefär 35 ha. Några ekskogspartier lämnades utan åtgärd. Av dessa hade en större yta gallrats tidigare, några ytor lämnades eftersom det kan vara värdefullt att behålla några tätare partier och några mindre ytor ansågs ha så litet åtgärdsbehov att det var onödigt att anlita utomstående entreprenörer.

I instruktionerna ingick att all befintlig död ved skulle sparas och en del ny död ved skulle lämnas i form av lågor, högstubbar och mindre mängder av grenar och toppar (GROT). Vid gallringen prioriterades vidkroniga träd och knotiga, senvuxna eller på annat sätt speciella träd. Ek prioriterades framför andra trädslag i de fall där man var

tvungen att välja vilket träd som skulle vara kvar, om inte det andra trädet var gammalt eller på något annat sätt mer värdefullt. En variation mellan öppnare partier och mer slutna partier skulle åstadkommas. Enkelt uttryckt skulle man tänka tvärtom jämfört med normal gallring i produktionsinriktad skog.

Samarbetet med de olika entreprenörerna fungerade utmärkt. Jag själv och ett par andra inom kommunen besökte området då och då och stämde av att allt fungerade som planerat. Eftersom det främst var ung och medelålders skog, där de flesta träden hade relativt likvärdig kvalitet, fanns det ingen anledning att stämpla ut exakt vilka träd som skulle avverkas, utan huggarna skötte det själva, med ledning av de riktlinjer de fått. Naturligtvis går det att hitta enstaka fall där jag själv skulle ha gjort på ett något annorlunda sätt, men totalt sett tycker jag att resultatet blev bra. Ibland kunde man gott ha tagit ytterligare något träd som inkräktar på ett annat, men det kan man göra vid ett senare tillfälle. Körskadorna blev mycket begränsade.

Gallringen gav upphov till stora mängder med grenar och toppar (GROT) och annat klen virke. Eftersom området är ett välanvänt rekreationsområde var det nödvändigt att köra ut och flisa det mesta för att inte framkomligheten skulle påverkas alltför mycket. Tyvärr var det inte möjligt att flisa materialet innan sommaren. Detta är ett naturvårdsproblem eftersom många vedle-

vande insekter attraheras av högarna och lägger ägg som sedan går till spillo. I det här fallet hoppas vi att problemet kan lindras genom att en del GROT lämnades kvar i skogen och genom att ytterligare en del lämnades kvar vid flisningen.

Hur blev reaktionerna?

Eftersom så många människor utnyttjar Stensö för motion och rekreation brukar det alltid dyka upp kritiska synpunkter när något förändras i naturmiljön. Tidningsrubriker om ”motorsågsmassakrer” har förekommit genom åren. För att undvika onödiga missförstånd och konflikter sattes annonser in i lokaltidningarna, där vi förklarade att det handlade om en naturvårdsåtgärd. Anslag sattes också upp på flera ställen på Stensö. Telefonnummer till kontaktpersoner angavs och arbetarna uppmanades att hänvisa till dessa om de fick ta emot kritik. Endast några få personer ringde de angivna telefonnumren. Främst framfördes oro för påverkan på fågellivet. Flera personer framförde positiva synpunkter till arbetarna. Några tyckte att det var konstigt att döda träd lämnades kvar, men accepterade det när de fick en förklaring. En av arbetarna förklarade det hela med att ”det här är inte skogsvård utan insektsvård”. Jag har fått veta att ytterligare en del kritiska synpunkter har framförts i olika sammanhang, men det har definitivt inte varit någon proteststorm. Någon anledning till stora protester finns knappast, eftersom det på många ställen faktiskt är svårt att förstå

hur GROT-högarna och de på våren bortkörda virkeshögarna kunde bli så stora när skogen ser nästan likadan ut som tidigare. Några områden lämnades dessutom orörda. Störst skillnad upplever man i de tidigare mycket täta bestånden av ung ekskog.

Vad händer i framtiden?

Så här stora avverkningar kommer inte att bli aktuella i Stensös ekskogar under överskådlig tid. Däremot kommer det på sikt att behövas ytterligare gallrings- och friställningsåtgärder efterhand som träden blir större och nytt sly växer upp. I vissa områden som inte gallrades den här gången finns det redan nu ett visst behov av åtgärder. Bland annat behöver en del av de naturminnesmärkta ekarna få lite mer utrymme. Framför allt för insektslivet är det optimalt om mindre åtgärder sker med korta intervall, så att det kontinuerligt blir tillskott av ny död ved. Jag har tagit en hel del foton, för att kunna se hur stor den visuella skillnaden blev efter gallringen och för att kunna göra nya jämförelser i framtiden. Några andra uppföljningsbara undersökningar har inte gjorts, förutom att lav- och svampinventeringen 2011 inte kunde påvisa några rödlistade arter i det gallrade området. Kanske hinner några gammelsorter etablera sig på de äldsta träden under min livstid.

Exemplet Djurängen

Under vårvintern 2013 har ytterligare ett naturvårdsinriktat gallringsprojekt genomförts, i Djurängen. Området

består av ekdominerad lövskog på före detta betesmarker och är liksom Stensö ett viktigt rekreationsområde. En viktig skillnad mot Stensö är den rikliga förekomsten av gammal hassel *Corylus avellana*, särskilt i de västra, mer lundartade delarna. Där finns även en liten förekomst av gulsippa *Anemone ranunculoides*, samt bland annat lundslok *Melica uniflora* och tandrot *Cardamine bulbifera*. Liksom på Stensö har flera rödlistade lavar, svampar och skalbaggar påträffats. Problemen i området var framför allt unga träd, mest lönnar *Acer platanoides*, som växte upp intill de gamla ekarna. I vissa partier började hasseln, tillsammans med en del annat lövsly, bli så tät att det var svårt att ta sig fram. De yngre och medelålders ekarna stod också lite väl tätt bitvis.

Yngre träd och buskar som inkräktade på äldre träd eller stigar avverkades med ett klippaggregat och lades i högar som senare kördes ut med skotare. Större träd avverkades manuellt. Ytan som gallrades var ca 14 ha. Ett område runt ett gravfält var gallrat och röjt tidigare. En gammal ruddamm som nu används som utjämningsmagasin för dagvatten rensades delvis för några år sedan. Den orensade delen täcks av täta videsnår, som lämnades orörda. Längs en cykelväg som går genom området stod ganska mycket asp *Populus tremula*. Eftersom en del träd visade tecken på röta valde vi av säkerhetsskäl att gallra ganska hårt intill cykelvägen, medan aspdungar längre in i skogen lämnades i stort sett orörda. Den typen av kom-

Djurängen före och efter gallring. Foto *Tomas Burén*

promisser är nödvändiga inne i staden.

All gammal död ved sparades och ny död ved i form av högstubbar, högar med grenar och en del grövre stamdelar lämnades. Det är viktigt att ge tydliga instruktioner om vilken ved som ska lämnas. Brister i kommunikationen gjorde att det inte blev riktigt som det var tänkt i början, men totalt sett tycker jag att en rimlig mängd ved lämnades, med tanke på att det är ett så publikt område. Eftersom det dött en del ekar i området tidigare valde vi att vara lite extra försiktiga vid gallringen, för att ha marginal om fler träd dör. Därmed kommer det att behövas ytterligare gallringsåtgärder om ett antal år.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att den här typen av naturvårdsåtgärder blir allt vanligare och en ny typ av trädbevuxna marker, som inte funnits tidigare, växer fram. Naturvårdsgallring kan inte ersätta traditionell hävd av ekhagar, men kan vara ett bra komplement.

Referenser

Götmark, F. 2010. Skötsel av skogar med höga naturvärden – en kunskapsöversikt. *Svensk Botanisk Tidskrift* 104: supplement 1, 88 sidor. Tillgänglig som pdf-fil via www.sbf.c.se.

Tomas Burén, Adelgatan 11A, 393 50 Kalmar. E-post: tomas.buren@netatonce.net

Sydspärgel - ett förbisettt åkerogräs

• Åke Widgren

Sydspärgel *Spergula arvensis* ssp. *arvensis* är en underart av åkerspärgel *S. arvensis*, med sydlig utbredning i landet. Det finns rikligt med äldre uppgifter, men få nutida, varför ArtDatabanken valde att rödlista underarten 2010. Den placerades då i kategorin DD (kunskapsbrist), vilket innebär att den anses uppfylla kriterierna för att bli rödlistad men att faktaunderlaget är för otillräckligt för att man skall kunna avgöra i vilken rödlistekategori den hör hemma. Tyvärr beaktades inte sydspärgel i landskapsflorainventeringen 1980-2005. I boken Smålands Flora (Edqvist & Karlsson 2007) redovisas fynd från 9 inventeringsrutor, och i Artportalen är endast 14 småländska lokaler registrerade. Det är mycket som talar för att underarten är kraftigt förbisedd, och det är därför angeläget att den nu uppmärksammas och eftersöks i lämpliga miljöer.

Beskrivning

Sydspärgel är mycket lätt att skilja från foderspärgel *S. arvensis* ssp. *sativa* då växten är i frukt (se bild). Sydspärgelns frön är rikligt försedda med papiller, vilka till en början är vita men som med tiden blir rödaktiga. De syns tydligt med en vanlig lupp. Foderspärgelns

frön saknar helt papiller. Mellanformer med enstaka papiller förekommer sällsynt, och finns belagda i Lunds Botaniska Museum (Lars Fröberg, muntlig uppgift). Det finns även vegetativa skillnader mellan de två underarterna. Sydspärgeln är gulgrön i färgen medan foderspärgeln är mattare grön. Sydspärgeln är även mindre grenig och vanligtvis lägre, högst 40 cm, medan foderspärgeln kan bli ända upp till 70 cm hög (Uotila 2001). Dessa karaktärer är ändå så pass svårbedömda att de i praktiken är oanvändbara då man skall avgöra vilken underart det är. Åkerspärgel har ytterligare två underarter, jättespärgel *S. arvensis* ssp. *maxima* och linspärgel *S. arvensis* ssp. *linicola*. Båda har tidigare förekommit i landet som ogräs i linåkrar, men klassas nu som RE (nationellt utdöd) i rödlistan.

Utbredning och ekologi

Sydspärgel är känd från samtliga landskap i Götaland och Svealand, men har sporadiska fynd även längre norrut. Foderspärgel är däremot allmänt spridd långt upp i Norrland (Uotila 2001). Kartan i Artportalen visar att tyngdpunkten är starkt sydöstlig med flest lokaler i Blekinge (49) och på Öland

Frön av foderspärigel (till vänster) och sydspärigel (till höger). De ljusa papillerna på sydspärgelfröna gör det lätt att skilja underarterna åt. Foto Åke Widgren

(ca 30); från Småland har 14 aktuella lokaler rapporterats (se karta). Utbredningen kan förklaras med att sydspärgelns frön gror snabbare i ett torrt och varmt klimat, medan foderspärgelns frön gror bättre där klimatet är kallt och fuktigt (Andersson 2010). Fröproduktionen är mycket hög. En enda planta kan i gynnsamma fall ge 10 000 frön, vilka kan ligga i frövila i jorden i ett 50-tal år (Andersson 2010).

Vid en inventering av sydspärigel i Blekinge 2012 gjordes de flesta fynden i sandiga åkrar, främst i hörn och kanter, men en del fynd gjordes även på vägar, grusplaner och jordhögar samt i mer naturliga miljöer såsom torra hållmarker och sandfläckar i betesmarker (Widgren 2013). Biotoptyperna bör vara desamma i Småland.

Det främsta hotet är, liksom mot andra åkerogräs, upphört åkerbruk. Den ett-åriga sydspärgeln är konkurrenssvag och kräver mer eller mindre öppen jord. När vegetationen sluter sig trängs den snabbt ut av andra växter. På åkermark missgynnas den även av kemiska bekämpningsmedel (Andersson 2010). Inventeringen i Blekinge 2012 visade att sydspärigel inte är någon sällsynt växt i kust- och mellanbygden. 47 nya

Fynd av sydspärigel i Sverige. Uttag ur Artportalen, 2013-04-10.

lokaler påträffades med en ganska måttlig arbetsinsats (Widgren 2013). På Öland har de flesta nuvarande lokalerna hittats i samband med det pågående landskapsfloraprojektet. De ganska få aktuella lokaler som är kända från Småland speglar knappast den verkliga förekomsten i landskapet. En riktad inventering bör kunna ge många nya fynd, framförallt längs östkusten. Floraväktarna har utsett sydspärgel till nationellt prioriterad floraväktarväxt 2013. Förhoppningen är att inventeringar i flera landskap skall kunna ge ett tillräckligt underlag för en fullständig bedömning vid nästa revidering av rödlistan 2015. Rapportera även alla fynd av foderspärgel, samt om de två underarterna växer tillsammans – något som ofta visat sig vara fallet på de nyfunna växtplatserna i Blekinge.

Citerad litteratur

- Andersson, U-B. 2010. Artfaktablad : Spergula arvensis ssp. arvensis – sydspärgel. ArtDatabanken, SLU. <http://www.artfakta.se/Artfaktablad/Spergula_Arvensis_Subsp_Arvensis_224063.pdf> Publicerat 2010-12-17. Hämtat 2013-04-07.
- Edqvist, M & Karlsson, T. (red.) 2007: Smålands Flora. SBF-förlaget, Uppsala.
- Gärdenfors, U. (red.) 2010. Rödlistade arter i Sverige 2010. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Uotila, P. 2001. Spergula arvensis. / Jonsell, B. (red.) 2001. Flora Nordica 2: 90-92. Stockholm.
- Widgren, Å. 2013. Sydspärgel i Blekinge. Blekingebläddran 2:9-11

Till minne av Barbro Otterstedt

Barbro berättade hur Ingvar Christoffersson kontaktade henne när inventeringen av Smålands flora skulle startas upp. Efter viss tvekan åtog hon sig att bli distriktsansvarig för Värnamoområdet. Den uppgiften behöll hon sedan tills inventeringen var klar. Hon valdes också in i styrelsen för Smålands Flora när föreningen bildades 1982, och hon satt kvar till i augusti 2008. Hon var även ansvarig för floraväxeriet i Värnamo kommun. Under sitt yrkesverksamma liv arbetade hon som lärare. Barbro blev 68 år.

Det var vid ett årsmöte i Smålands Flora, som Barbro berättade om en tidigare botanisk resa till Rumänien, som hon tyckte varit mycket lyckad. Nu

hade hon fått nys om en annan resa, som skulle gå till Baltikum. Så fort jag nämnde att det lät intressant, engagerade hon sig genast i hur jag också skulle kunna anmäla mig. Det var likt den Barbro som jag lärde känna, att hon visade stort engagemang när det gällde saker som diskuterades. I Baltikum var det ordentligt varmt, och därför extra jobbigt. Barbro hade redan då varit sjuk ett tag, men det hindrade inte henne från att kämpa på. Jag hörde inte henne då, lika lite som senare, någon gång beklaga sin sjukdom men hon kunde klaga på att orken tröt och därför måste stanna och vila lite oftare.

Efter inventeringen av Smålands flora gav hon sig i kast med inventeringen

av Ölands flora. Familjen har en sommarstuga på nordöstra Öland så där tog hon sig an en ruta. När hon hade lite kompletteringar kvar, så uppskattade hon att jag kunde bistå henne. Detta blev början på flera inbjudningar till deras sommarställe. Här visade familjen sin gästfrihet då det blev många övernattningar och många luncher och middagar. Barbro's make Mats-Åke är duktig i köket, så han fick stå för marktjänsten när Barbro och jag var ute i fält. Innan vi for ut gav hon klara direktiv till Mats-Åke om maten, så nog hade hon lite skinn på näsan Barbro. Väl ute i fält, så gladdes hon lika mycket åt den vitsippa som vi fann, som hon saknade på sin ruta, som när vi gjorde något oväntat fynd.

Utöver det botaniska var Barbro även en engagerad och kunnig mykolog. Familjen tyckte mycket om att resa och besökte bl. a. Galapagosöarna bara för några år sedan.

Genom Barbro's bortgång har vi förlorat en hängiven och duktig botanist. Jag, och många med mig, har också förlorat en kär vän.

Ralf Svensson, Torestorp.
E-post: ralf.svensson@hotmail.com

Foto *Margareta Edqvist*

Vegetation i och vid två källor i Bredestaddalen sydost Aneby

▪ Roland Bengtsson och Per Darell

Inledning

Inför en planerad årslång provpumpning för en ny uttagsbrunn till Aneby samhälle gjorde vi sommaren 2012 en inventering av miljön i och omkring två källor i området. Källorna som ligger i barrskog med litet inslag av lövträd besökte vi vid två tillfällen, dels dagen innan provpumpningarna började, den 17 juni, dels en månad senare. För att mäta hur provpumpningen påverkar vattenståndet i källorna har peglar satts ut. De nivåer som nämns visar hur vattenståndet förändrats mellan besöken och säger alltså inget om hur djupt vattnet i källorna är.

Området som är beläget norr om Bredestad kyrka karakteriseras av isälvsavlagringar, och det har på grund av de intressanta geologiska bildningarna och den tilltalande landskapsbilden klassats som riksintresse för naturvård.

En källa kan beskrivas som ett distinkt utflöde av grundvatten ur jord eller berg. En ”bra” källa har en vattentemperatur som med små variationer skiljer sig från platsens medeltemperatur. Eftersom det är grundvatten så har det mer lösta mineralämnen än ett icke förorenat ytvatten. Båda källorna är

relativt stora så kallade bassängkällor. Konduktiviteten som är ett bra mått på mängden lösta salter i vattnet vid normala pH-förhållanden (icke starkt sura miljöer) antyder ett mineralrikare vatten i den norra källan.

Södra Källan

Södra källan. Foto Per Darell

Källan

Källan är nästan rund och har en diameter som växlar mellan 9 och 12,5 meter. Den 17 juli var vattentemperaturen 7,2° C, pH-värdet 6,8 och konduktiviteten 23,6 millisiemens/meter. En månad tidigare var temperaturen 7,0° C. Vattenståndet enligt pegeln var 0 cm den 16 juni och -2 cm en månad senare.

Kärlväxter

Klölånke *Callitriche bamulata* täckte minst 80 % av vattenytan. Arten förekommer oftast i åar, där den växer i både strömmande vatten och i lugna partier. Den är funnen i 340 av Smålands Floras 1435 rutor och betecknas som ganska sällsynt (Edqvist & Karlsson 2007). Liten andmat *Lemna minor* fanns också i vattnet.

Klölånke. Foto Roland Bengtsson

I södra delen av källan fanns ett parti med källväxter som bäckbräsma *Cardamine amara*, bäckveronika *Veronica beccabunga* och bäckförgätmigej *Myosotis scorpioides* ssp. *scorpioides*. Bäckbräsman är troligen den vanligaste kärlväxten i Sveriges källor och källflöden. Här fanns också enstaka sterila exemplar av hästskräppa *Rumex aquaticus*. Detta är en nordlig art som har en splittrad utbredning i södra Sverige. Vid Smålands Floras inventering hittades den endast i två rutor. Ett fynd noterades då 200 m öst om Bredestad kyrka (Edqvist & Karlsson 2007).

Bäckveronika och bäckbräsma. Foto Roland Bengtsson

Mossor

Det är inte ovanligt att mossor växer i kallkällor, flytande som bäckblekmossa *Chiloscyphus polyanthos* eller helt under vatten som exempelvis källmossor *Philonotis* sp, kärrkrokmossa *Warnstorfia exannulata* och skedvitmossa *Sphagnum platyphyllum*. Men de två undersökta källorna saknar mossor i källans vatten eller på dess botten. Att de saknas kan bero på att stor mängd detritus (döda blad med mera) utgör ett hinder för etablering.

Vid källans kanter förekom våtmarksarterna källgräsmossa *Brachythecium rivulare*, skedmossa *Calliergon cordifolium* och bäckrundmossa *Rhizomnium punctatum*. Alla tre är typiska för källmiljöer. Kopparglansmossa *Platygyrium repens* påträffades ganska rikligt på liggande träd och grenar. Den finns bland annat i sumpskogar och är relativt sparsamt förekommande i Sverige.

Kiselalgerna *Diatoma mesodon* och *Melosira varians*, med flera. Foto Roland Bengtsson

Alger

TVå mikroalger, kiselalgen *Diatoma mesodon* (svenskt namn saknas) och *Melosira varians*, förekom rikligt. De är så små att man inte kan se enskilda individer med blotta ögat, men eftersom de bildar långa kedjor tillsammans med andra alger som fastnat i trådarna så syns de tydligt i fält när de förekommer i stor mängd. *Diatoma mesodon* är typisk för källor med pH omkring 7. En annan mikroalg som vi fann rikligt av var månalgen *Closterium ebrenbergii*, som tillhör gruppen okalger eller smyckesalger. Den förekom fastsittande eller löst i klolånkebeståndet. Två makroalger, en kryptrådsalg och en trådformig grönalg av släktet hantelalger, var också vanliga.

Norra källan

Källan

Den 21 x 23 m stora källsjön, där en pegel placerats, försörjs med vatten från en 7,5 m x 10,5 meter stor källa

västnordväst om sjön. Det är inte osannolikt att det också finns källutflöden i sjön men att döma av storleken på utflödet kommer större delen av vattenet från källan. Den 17 juli uppmättes följande värden i dess vatten: vattentemperaturen var 7,7° C, pH värdet 7,0 och konduktiviteten 30,3 millisiemens/meter. Vattenståndet var -4 cm den 17 juni och -7 cm den 17 juli.

Norra källan. Foto Roland Bengtsson

Kärlväxter

Själva källans utflöde går via en liten bäck till en skogssjö. Vid källan var vegetationen sparsam; vi noterade besöksöta *Solanum dulcamara* och skogssallat *Mycelis muralis*. Den mest påtagliga växten vid och i källsjön var vippstarr *Carex paniculata*, som bildar stora tuvor. Arten växer på närings- och basrik mark, gärna källpåverkad. Vid Smålands Floras inventering påträffades den i 40 rutor (Edqvist & Karlsson 2007). Endast kring och strax söder om Jönköping samt söder om Tranås var den ganska vanlig, i övrigt mycket

sällsynt. I Bredestad finns en notering 50 m sydost om kyrkan, men vårt fynd är inte tidigare noterat. I södra delen av sjön förekom liten andmat *Lemna minor* och korsandmat *L. trisulca*. Båda indikerar god tillgång på näring. Liten andmat är nu mycket vanlig i småländska källor och vi undrar om den inte har ökat i den miljön under de senaste decennierna. Korsandmat förekom också på andra platser i sjön, men på grund av dess nedsänkta levnadssätt är det svårt att säga i hur stor utsträckning. Den senare finns noterad från 76 rutor i Småland och betecknas som ganska sällsynt eller sällsynt i landskapet (Edqvist & Karlsson 2007).

Vippstarr. Foto Roland Bengtsson

På västra sidan av sjön växte orkidén knärot *Goodyera repens* med ett tiotal plantor. Arten noterades i 800 rutor under 1980-talet i Småland. Den hotas av hårt bedrivit skogsbruk och är i rödlistan 2010 betecknad som NT, d v s nära hotad (Gärdenfors 2010).

Mossor

I källsjön var mossfloran säregen med flytande mattor av några våtmarksarter: skedmossa *Calliergon cordifolium*, spjutmossa *Calliergonella cuspidata* och lungmossa *Marchantia polymorpha* ssp. *polymorpha*.

Andra våtmarksarter som förekom i kärrområdet runt källsjön var räffel-mossa *Aulacomnium palustre*, palmossa

Lungmossa och spjutmossa. Foto Per Darell

Climacium dendroides, vågig praktmossa *Plagioimnium undulatum*, sumpsidenmossa *Plagiothecium denticulatum* var. *undulatum*, bäckrundmossa *Rhizomnium punctatum* och vitmossorna *Sphagnum angustifolium*, *S. fallax*, *S. girgensobnii*, *S. riparium*, *S. russowii* och *S. squarrosum* (rikligt). På en stubbe i vattnet växte

kärrbryum *Bryum pseudotriquetrum*, som oftast förekommer i mineralrik och kalkrik miljö. På stubben förekom i liten mängd även levermossan skogsflikmossa *Lophozia silvicola*. Källpraktmossa *Pseudobryum cinclidoides* förekom mycket rikligt. Den växte blött, främst på tuvor men också

Källpraktmossa. Foto Per Darell

vid vattenlinjen. Källpraktmossan är en sumpskogsmiljö. Den är vanligare i norra Sverige men i söder är den mindre allmän eller sällsynt. Den är en indikatorart på värdefulla sumpskogsmiljöer och källpåverkan (Hallingbäck 1996). Den växer ofta i blöt eller fuktig miljö som är näringsrik och mineral-

rik och gynnas av rörligt markvatten. Den liknar praktmossor (kallades förr stjärnmossor) *Plagiommium* men skiljs på att den har mörk stam, långsmala celler men saknar kantlist och tänder i bladkanten och att den växer mer upprikt. Sporkapslar är mycket sällsynta (Nationalnyckeln 2008).

Närmare källans centrum växte fetbålmossa *Aneura pinguis*, på en björklåga och vid källkanten. Den förekommer i

Sumpskogsmiljö med mossklädda socklar, där bland andra källpraktmossa växer. Foto Per Darell

mineralrika miljöer. Den påträffades i mindre mängd också vid "källsjön". På död ved påträffades jordtrådmossa *Cephalozia bicuspidata*, flagellkvastmossa *Dicranum flagellare*, långflikmossa *Nowellia curvifolia* och handbålmossa *Riccardia latifrons*. De nämnda arterna indikerar hög fuktighet under lång tid.

Alger

I den verkliga källan dominerade kiselalgen *Diatoma mesodon*. Tre arter var vanliga: samma kiselalg som i södra källan, *Melosira varians*, en steril slangalg *Vaucheria* sp och en svårbestämd kryp-

Pärlbandsalg. Foto Roland Bengtsson

trådsalg, *Lyngbya cf. cincinnata*. Vanliga i källsjön var en makroskopisk rödalg, pärlbandsalgen *Batrachospermum gelatinosum*, (bilden ovan) och tre olika grönalger. Dessa var en spiralbandsalg, *Spirogyra*, en vridbandsalg, *Mougeotia* och hjorthorsalg *Chaetophora incrassata*. Den senare förknippas med kalkrik miljö.

Sammanfattning

Källorna var relativt mineralrika, särskilt den norra källan. Intressant i den södra källan var den mycket rikliga förekomsten av klotånke. Värt att nämna är också fyndet av hästskräppa. I källsjön vid norra källan har den ovanliga arten vippstarr en riklig förekomst. Den förekommer ofta i våt kalkrik miljö. Vegetationen är här säreget utformad och en skyddsvärd miljö. Intressant var de flytande mossmattorna mellan vippstarrtuvorna, sumpskogsmossorna på tuvor och socklar (särskilt källpraktmossans rikliga förekomst), de mineralkrävande mossorna fetbålmossa och kärrbryum och slutligen de relativt

krävande vedlevande mossorna. Den säregna utformningen av mossfloran med flytande mattor och mossor vid trädsocklarna gör att miljön är mycket känslig för ändringar av vattennivån. I ingen av källorna förekom mossor i vattnet eller på källans botten. Kiselalgen, *Diatoma mesodon* förekom rikligt i båda källorna och är typisk för mineralrikare miljö. Hjorthorsalgen i norra källan indikerar också mineralrik miljö.

Koordinater för södra källan:

6411408/1442975

Koordinater för norra källan:

6411700/1442987

Citerad litteratur

- Edqvist, M & Karlsson, T. (red.) 2007: Smålands Flora. SBF-förlaget, Uppsala.
- Gärdenfors, U. (red.) 2010. Rödlistade arter i Sverige 2010. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Hallingbäck, T. 1996. Ekologisk katalog över mossor. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Bladmossor: kompaktmossor-kapmossor. Bryophyta: Anoetangium-Orthodontium. 2008. ArtDatabanken, SLU. Uppsala.

Roland Bengtsson, Ölsåkra Slottet, 340 37 Torpsbruk. E-post: roland.bengtsson@mikroalg.se

Per Darell, Rökesvens väg 14, 342 34 Alvesta. E-post: per.darell@netatonce.net

En "skön" lunchpromenad

• Ulla-Britt Andersson

Jag arbetar på en vårdcentral som ligger på Kvarnholmen i centrala Kalmar. Ofta tar jag en runda under lunchrasten i de närmaste omgivningarna för att ladda batterierna inför eftermiddagens uppgifter. Det finns flera spännande lokaler för kärleväxter inom gångavstånd från arbetsplatsen. Klubbveronika *Veronica triphyllos* växer vid Rävspelet på en sluttande gräsmark nära Systraströmmen. Luddvårlök *Gagea villosa* har ett par närbelägna lokaler bort mot järnvägsstationen. Östersjömålla *Chenopodium striatiforme* brukar vara årsviss på slänten vid busstationen. Man kan ägna sig åt att räkna murruta *Asplenium ruta-muraria* som passande nog växer på flera ställen på den gamla stadsmuren. Kattmynta *Nepeta cataria* uppträdde under några år på p-platsen utanför vårdcentralen. Går man raskt kan man hinna besöka spetsfingerört *Sibbaldianthe bifurca* som växer på Ängö i slutet av Gripgatan. Borstsenap *Sisymbrium loeselii* är bofast sedan länge i Kalmar och dyker tillfälligt upp på all sköns ruderatmark. Den 1 oktober 2012 var en skön höstdag som inbjöd till en lunchpromenad. Vid Proviantgatan upptäckte jag en blommande växt mellan gatstenarna på trottoaren (RT90-koordinater

6282130,1534500). Jag hade inte sett den förut men kände igen den som vårsköna *Claytonia sibirica*. Ett litet belägg fick följa med tillbaka till vårdcentralen och hamnade i press under skrivbordsunderlägget. När jag kontrollerade i Smålands flora fann jag att det var 6:e fyndet i landskapet och att den tidigare inte var funnen i Kalmar-trakten (närmast i Nybro). Belägget hamnade så småningom i Oskarshamns herbarium. Lite lustigt i sammanhanget är att den andra representanten i släktet nämligen vinterportlak *C. perfoliata* hittades av mig 1999 i en rabatt vid Länssjukhuset i Kalmar. Det var då det första fyndet i Småland.

Vårsköna härstammar från västra Nordamerika och östra Asien. Den odlas i vårt land och påträffas mer sällsynt som förvildad på lokaler som oftast är något fuktiga. Den är ettårig och plantan kan bli tre decimeter hög. Rosettbladen är långskaftade medan de köttiga stjälkbladen är motsatta och oskaftade. Blommorna sitter på långa skaft och de fem kronbladen är urnupna, rosa-vita med mörkare röda teckningar. Blomningen sker i juni till september.

Vårsköna. Foto Åke Svensson

Ulla-Britt Andersson, Kummelvägen 12, 386
92 Färjestaden

Du behövs som Floraväktare!

Floraväktarna är ett ideellt nätverk av naturintresserade personer som bevakar våra hotade kärlväxter genom återkommande besök på deras växtplatser.

Alla som är intresserade av växter och vår natur kan bli Floraväktare och hjälpa till i arbetet med att bevara våra arter och blomsterrika miljöer. Visst vill du delta? Du och Din medverkan är viktig för vår flora. Våra hotade växter behöver all den hjälp som landets Floraväktare kan ge!

Läs mer på Svenska Botaniska Föreningens hemsida:

<http://www.sbf.c.se/>

Är du intresserad kontakta
Margareta Edqvist, 0380-10629
margareta.edqvist@telia.com

Välkommen till årsmöte vid Södra Vixen den 16-17 augusti 2013

▪ Åke Widgren

Årsmötet 2013 kommer att hållas på Pensionat Paradis vid sjön Södra Vixen i Eksjö kommun. Mötet sker i vanlig ordning på fredagskvällen. Efter årsmötet finns möjlighet att göra en kortare exkursion i omgivningarna.

Lördagsexkursionen kommer till största delen att hållas vid sjön och i dess närmaste omgivning. Vi planerar dock att börja med en avstickare till Ränneslätt, där vi tittar på sällsyntheter som ljungögontröst *Euphrasia micrantha*, stortimjan *Thymus pulegioides* och mosippa *Pulsatilla vernalis*. Därefter åker vi tillbaka mot Södra Vixen för att besöka Broarpskärret, ett av Smålands få rikkärr. Kärrret som ligger strax NV om sjön hyser bland annat kärrknipprot *Epipactis palustris*. Gräsull *Eriophorum latifolium* har tidigare förekommit, men har inte gått att återfinna under senare år.

Efter lunch ägnar vi oss helt åt sjön och dess flora. Södra Vixen är en av Smålands artrikaste och intressantaste sjöar. Den varierar mellan oligotrof och eutrof - i olika delar - och vattnet är kalkhaltigt. Sjöns största raritet är sjönajas *Najas flexilis*. Arten upptäcktes i sjön så sent som 2005. Den har idag

endast 3 kända växtplatser i landet. Södra Vixen hyser minst 9 olika natearter, däribland exklusiva växter som bandnate *Potamogeton compressus* och styvnate *P. rutilus*. Den förstnämnda är vanlig i sjön, medan styvnate endast påträffats vid två tillfällen (1989 och 1995). Andra ovanliga strand- och vattenväxter är klotigelknopp *Sparganium erectum* ssp. *oocarpum*, höstlänke *Callitriche hermaphroditica* och kransalgen uddslinke *Nitella mucronata*. De flesta vattenväxterna går att hitta invid stranden, men vi kommer att ha tillgång till någon roddbåt så att vi även kan nå en del växter ute i sjön.

Tider och praktiska detaljer framgår av bifogad anmälningsblankett. Välkommen!

Exkursionsprogram 2013

Tisdagen den 16 juli Björnbärsexkursion i Kalmar

Kalmar tillhör de björnbärsrikaste trakterna i Småland, både sett till antalet arter och mängden buskar. Vi kommer att titta på minst 17 arter, plus ett par hybrider, i och runt Kalmar. Flera av arterna finns på mer än ett ställe, så det finns möjlighet att testa om de batologiska kunskaperna fastnat. Naturligtvis får vi se en del andra växter på köpet.

Samling klockan 13.00 vid Lindöskolan i Kalmar. Flera arter på gångavstånd, samåkning till några andra lokaler inom någon mils avstånd. Hör av dig om du föredrar kvällstid. Jag kan köra en repris vid 17.00 om det passar bättre.

Ledare: Tomas Burén 070-356 46 97

Söndagen den 25 augusti Klockgentiana vid Kojtasjön

Vi letar efter klockgentiana och strandlummer vid Kojtasjöns stränder. Med tur kan vi få se hundratals av de vackra klockgentianorna. Medtag fika, stövlar rekommenderas.

Samarrangemang med naturskyddsföreningen i Alvesta.

Samling klockan 10.00 vid Mellansjöns parkering.

Ledare: Per Darell 0472-129 19, 072-508 66 86

Söndagen den 22 september Ängssvampar i Hult Blädingeås

Höstbesök till de härliga ängarna och hagmarkerna i Hult och Blädingeås. Ann-Christin Nyström guidar bland vackra ängssvampar. Samarrangemang med Alvesta naturskyddsförening. Ta med fikakorg.

Samling klockan 11.00 på ladugårdsplanen på gården Hult i Blädingeås. Vägbeskrivning: Sväng av mot Blädingeås på väg 126 mellan Alvesta och Vislanda.

Efter någon kilometer kör man genom en gårdsplan med huset på höger sida och ladugården på andra.

Ledare: Ann-Christin Nyström 0470-930 00.

E-postlista för spontana exkursioner

Förutom de utannonserade exkursionerna kan det bli aktuellt med t.ex. gemensamma floraväktarexkursioner, som bestäms senare. Om du vill få information om aktuella aktiviteter eller nyheter kan du meddela Margareta Edqvist att du vill vara med på föreningens e-postlista. Alla som är med på listan kan använda den för att kolla t.ex. om någon mer vill hänga med när man ska ut och floraväkta eller för att berätta om något intressant som man sett.

Blåklint. Foto *Thomas Gunnarsson*

Blåklint - årets växt 2013

▪ **Tomas Burén**

Blåklint *Centaurea cyanus* är ett ettårigt åkerogräs som var betydligt vanligare förr i tiden, innan kemiska ogräsbekämpningsmedel blev allmänt använda. I östra Småland ser man fortfarande ganska ofta blåklint i åkerkanter. Längre västerut har blåklint aldrig varit särskilt vanlig och den har säkert blivit ännu ovanligare på senare år. Blåklint odlas också ofta som prydnadsväxt och former med avvikande blomfärg kan förvildas.

Rapportera dina fynd av blåklint på Artportalen! Ange uppskattat antal

plantor och uppgifter om växtplatsen. Till exempel är det intressant att veta vilken gröda som odlas på åkern eller om det handlar om förvildade plantor på ruderatmark. Om du inte har tillgång till dator kan uppgifterna skickas till Ulla-Britt Andersson, Kummelvägen 12, 386 92 Färjestaden. Det går också bra att kontakta någon av föreningens floraväktersamordnare, så ser de till att uppgifterna registreras.

Tänk på att andra minskande åkerogräs kan växa tillsammans med blåklint.

Råd till författare

Parnassia utkommer maj och december. Artiklar och notiser bör skickas senast 1 april respektive 1 november för att komma med i ett visst häfte.

Det är enklast om du skickar texten med e-post och gärna skriven i Word. Men det går också utmärkt att skicka texten på papper (läs då korrekturet extra noga så att allt blir rätt avskrivet).

Skicka gärna med förslag till bilder - teckningar, kartor eller foton av växter, miljöer, personer. Digitala bilder fungerar smidigast. Digitala foton måste ha hög upplösning och helst vara i formaten .tif eller .jpg.

Välkommen med dina bidrag till *Parnassia*!

Redaktörer:

Tomas Burén, Adelgatan 11A, 393 50 Kalmar. Tel 0480 - 251 89.

E-post: tomas.buren@netatonce.net

Åke Widgren, Ronnebygatan 10, 371 32 Karlskrona. Tel 0455 – 31 17 41.

E-post: cotula@gmail.com

Nicklas Strömberg, Sågverksvägen 10, 570 84 Mörlunda. Tel 070 - 205 49 78

E-post: nicklas.stromberg@globaltwitcher.com

Äldre nummer av *Parnassia* säljes

Äldre nummer av *Parnassia* (år 1992–2011) säljes för 15:-/styck. Hela sviten (36 häften) kostar 350:-. Av några nummer finns bara ett fåtal exemplar kvar. Om så behövs kommer de att nykopieras och kan då få ett något avvikande utförande.

Från år 1988–1991 (8 nummer) finns få nummer kvar och de säljes endast i hel svit för 100:-. Kostnader för porto och emballage tillkommer.

Beställ hos Allan Karlsson, tel. 0381–104 16.

E-post: Allan.Karlsson@adress.eksjo.com

---

www.smalandsflora.org

Sid 1

Henrik Kullberg - Kärret i Möcklahult

Sid 2

Allan Karlsson & Åke Widgren - Till minne av John Christoffersson

Sid 3

Börje Svensson - Två språkligt intressanta växtnamn hos Linné

Sid 4

Per Darell - Drakguldsmossa - ut och leta!

Sid 6

Tomas Burén - Naturvårdsgallring - exempel från Kalmar

Sid 13

Åke Widgren - Sydspärgel - ett förbisett åkerogräs

Sid 16

Ralf Svensson - Till minne av Barbro Otterstedt

Sid 18

Roland Bengtsson & Per Darell - Vegetation i och vid två källor i Bredestaddalen sydost Aneby

Sid 24

Ulla-Britt Andersson - En "skön" lunchpromenad

Sid 26

Åke Widgren - Välkommen till årsmöte vid Södra Vixen den 16-17 augusti 2013

Sid 27

Exkursionsprogram 2013

Sid 28

Tomas Burén - Blåklint - årets växt 2013